

POSTANOWIENIE

Dnia 11 kwietnia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Piotr Prusinowski

SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania "J." T. S.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

z udziałem zainteresowanych: K. P., P. K., D. P., J. M., E. L., M. R., J. A., K. B., U. B., E. J., E. K.

o wysokość składek na ubezpieczenia społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 11 kwietnia 2018 r.,

zażalenia odwołującego się na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 30 października 2017 r., sygn. akt III WSCU (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 30 października 2017 r. wydanym w sprawie o sygn. akt III WSCU .../17 po rozpoznaniu sprawy płatnika składek „J.” T. S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. z udziałem K. P., P. K., D. P., J. M., E. L., M. R., J. A., K. B., U. B., E. J. i E. K. o wysokość składek na ubezpieczenia społeczne, na skutek skargi kasacyjnej płatnika składek od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 3 lipca 2017 r., sygn. akt III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) odrzucił skargę kasacyjną.

Sąd Apelacyjny podał, iż profesjonalny pełnomocnik płatnika składek w ustawowym terminie złożył skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 3 lipca 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) wezwał pełnomocnika skarżącego do uzupełnienia skargi kasacyjnej przez wyliczenie wartości przedmiotu zaskarżenia oraz wykazanie dopuszczalności skargi w związku z art. 398 § 1 k.p.c. Realizując zobowiązanie sądu, pełnomocnik płatnika wskazał jako wartość przedmiotu zaskarżenia kwotę 28.056,10 zł łącznie dla wszystkich ubezpieczonych oraz wyjaśnił, że wartość przedmiotu zaskarżenia przewyższa ustawowy próg dziesięciu tysięcy złotych. Sąd Apelacyjny rozważył, że stosownie do treści art. 398² § 1 k.p.c. skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych, w sprawach gospodarczych - niższa niż siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, a w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych - niższa niż dziesięć tysięcy złotych. Jednakże w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skarga kasacyjna przysługuje niezależnie od wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawach o przyznanie i o wstrzymanie emerytury lub renty oraz o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego w rozpoznawanej sprawie należało wziąć pod uwagę, że spór toczył się w indywidualnych sprawach jedenastu ubezpieczonych, w stosunku do których organ wydał indywidualne decyzje, które następnie zostały jednostkowo zaskarżone przez płatnika. Wszystkie jedenaście spraw zostało połączonych celem wspólnego rozpatrzenia i rozstrzygnięcia. Sąd Apelacyjny przyjął zatem, że zainteresowani byli w sprawie współuczestnikami formalnymi w rozumieniu art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c. W takiej kategorii spraw wartości przedmiotu zaskarżenia, podobnie jak wartości przedmiotu sprawy, nie sumuje się, a o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia w każdej ze spraw połączonych formalnie. Sąd Apelacyjny zważył, że w sprawie pełnomocnik płatnika, mimo wezwania sądu nie wykonał zobowiązania i nie sprecyzował wartości przedmiotu zaskarżenia w odniesieniu do każdego ubezpieczonego w każdej z indywidualnych spraw połączony jedynie formalnie do wspólnego rozstrzygnięcia. Nie uzupełnił zatem należycie braku formalnego skargi kasacyjnej, co uniemożliwia nadanie skardze dalszego biegu procesowego i tym samym czyni skargę niedopuszczalną w rozumieniu art. 398⁶ §

2 k.p.c. Okoliczność, że art. 398⁶ § 2 k.p.c. utracił moc z dniem 8 lipca 2008 r. w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie - bez wezwania do usunięcia braków - skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 r. sygn. akt SK 40/07 (Dz.U. poz. 779) nie oznacza, że profesjonalny pełnomocnik musi być wzywany do uzupełnienia braku formalnego skargi aż do osiągnięcia pozytywnego skutku. W takim stanie w ocenie Sądu Apelacyjnego skarga była niedopuszczalna, zatem zgodnie z art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 398² § 1 k.p.c. należało ją odrzucić.

Płatnik składek T. S. złożył zażalenie na powyższe postanowienie, zaskarżając je w całości. Postanowieniu zarzucił:

1. naruszenie przepisu art. 398² § 1 k.p.c. w zw. z art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że w niniejszej sprawie zainteresowani byli współuczestnikami formalnymi, co z kolei doprowadziło Sąd Apelacyjny w (...) do odrzucenia skargi kasacyjnej płatnika składek T. S., w świetle gdy pomiędzy zainteresowanymi zachodzi współuczestnictwo materialne;

2. naruszenie przepisu art. 398⁶ § 2 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że pełnomocnik płatnika nie wykonał prawidłowo zobowiązania sądu i nie sprecyzował wartości przedmiotu zaskarżenia w odniesieniu do każdej z indywidualnych spraw połączonych jedynie formalnie do wspólnego rozstrzygnięcia, w świetle gdy w niniejszej sprawie zachodzi współuczestnictwo materialne, a zatem wskazanie przez pełnomocnika płatnika składek wartości przedmiotu zaskarżenia jako zsumowanie wartości wszystkich zainteresowanych było prawidłowe;

3. naruszenie przepisu art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, w świetle gdy prawidłowa ocena stanu faktycznego przez Sąd winna prowadzić do ustalenia, że w niniejszej sprawie zachodzi współuczestnictwo materialne, a zatem skarga kasacyjna winna zostać przyjęta do rozpoznania.

Mając powyższe zarzuty na względzie T. S. wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i rozstrzygnięcia,

2. zasądzenie od organu na rzecz płatnika składek kosztów postępowania zażaleniowego, według norm przepisanych.

W ocenie płatnika składek, Sąd Apelacyjny w (...) błędnie przyjął, że w niniejszej sprawie pomiędzy zainteresowanymi zachodzi współuczestnictwo formalne. W przypadku sporu sądowego o wymiar i pobór składek między płatnikiem składek i osobą na rzecz której płatnik nie odprowadził należnych składek (będącymi adresatami decyzji) i organem rentowym, po stronie „powodowej” (tj. płatnika i zainteresowanych) zdaniem składającego zażalenie występuje współuczestnictwo materialne. Dalej płatnik składek wskazał, iż przy ustalaniu wartości przedmiotu sporu w sprawie, w której po jednej stronie występuje wielość osób, zlicza się wartości poszczególnych roszczeń w przypadku współuczestnictwa materialnego opartego na tej samej podstawie faktycznej i prawnej. To z kolei oznacza według niego, że Sąd Apelacyjny w (...) nie tylko błędnie przyjął wystąpienie pomiędzy „powodami” współuczestnictwa formalnego, ale również w konsekwencji nieprawidłowo ustalił, że wartość przedmiotu sporu oraz zaskarżenia nie podlega sumowaniu. Całokształt rozważań poczynionych przez Sąd Apelacyjny doprowadził go także do błędnego przekonania, że pełnomocnik płatnika składek nie uzupełnił w sposób prawidłowy braku formalnego, bowiem nie wskazał on wartości przedmiotu zaskarżenia dla każdego z zainteresowanych z osobna.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest pozbawione podstaw.

Specyfiką postępowania odrębnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest dopuszczalność występowania w charakterze strony procesowej wielu podmiotów – obok ubezpieczonego (osoby ubiegającej się o świadczenie z ubezpieczeń społecznych lub z ubezpieczenia rodzinnego albo o emeryturę lub rentę, ustalenie istnienia bądź nieistnienia obowiązku ubezpieczenia, jego zakresu lub wymiaru składki z tego tytułu, świadczenia w sprawach należących do właściwości Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, odszkodowanie przysługujące w razie wypadku i choroby pozostającej w związku ze służbą wojskową albo służbą w Policji, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służbie Celno-Skarbowej, Państwowej Straży Pożarnej, Biurze Ochrony Rządu, Służbie Ochrony Państwa, Służbie Więziennej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu,

Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego oraz Centralnym Biurze Antykorupcyjnym - art. 476 § 5 pkt 2 k.p.c.) i organu rentowego, także innej niż ubezpieczony osoby, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja (art. 477¹¹ § 1 k.p.c.) oraz zainteresowanego (art. 477¹¹ § 1 i 2 k.p.c.). W doktrynie podkreśla się, że inna niż ubezpieczony osoba, której praw lub obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja, jest – podobnie jak ubezpieczony – adresatem decyzji administracyjnej, a zatem dana decyzja wywołuje w stosunku do niej bezpośrednie skutki prawne, podczas gdy wpływ skarżonej decyzji na sferę praw i obowiązków zainteresowanego może być także pośredni. Przyjmuje się, że różnica pomiędzy "inną osobą, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja", a "zainteresowanym" polega na tym, że "inna osoba" to podmiot niebędący osobą ubezpieczoną, lecz wskazany w decyzji organu rentowego jako ten, którego praw lub obowiązków dotyczy rozstrzygnięcie decyzji, natomiast zainteresowany to podmiot, którego prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy, a który nie został objęty treścią decyzji skierowanej bezpośrednio do innych podmiotów (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 128/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 368; OSP 2003 nr 3, poz. 30).

Wielość występujących w charakterze strony podmiotów rodziła wątpliwości co do charakteru ich współuczestnictwa. Określenie jego rodzaju jest natomiast szczególnie istotne choćby dla właściwego oszacowania wartości przedmiotu zaskarżenia w sprawie, a tym samym również dla stwierdzenia, czy skarga kasacyjna wniesiona w sprawie spełnia wymóg opisany w art. 398² § 1 k.p.c.

W orzecznictwie ujawniły się dwa przeciwne stanowiska. M. in. w postanowieniu z dnia 2 lipca 2009 r., II UZ 21/09 (LEX nr 536853) Sąd Najwyższy opowiadając się za współuczestnictwem formalnym wyjaśnił, że w przeciwieństwie do współuczestnictwa materialnego (art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c.), charakteryzuje się ono brakiem materialnoprawnej więzi pomiędzy współuczestnikami, a ich współwystępowanie po jednej ze stron procesu ma charakter stricte procesowy. Współuczestnictwo formalne może być następstwem odpowiedniego sformułowania żądań pozwu (wniesienia go przez kilka lub przeciwko kilku podmiotom). Może także wynikać z postanowienia sądu, który kierując się względami ekonomiki procesowej, jest uprawniony połączyć do wspólnego

rozpoznania kilka spraw, w których występują po stronie pozwanej lub powodowej te same podmioty (art. 219 k.p.c.). W takiej sytuacji występuje jedna sprawa wyłącznie w znaczeniu formalnym (technicznym), ale tyle jest różnych przedmiotów sporu (zaskarżenia), ilu jest współuczestników formalnych, bowiem każdy z nich mógłby występować w procesie samodzielnie. Tok postępowania wobec każdego z nich jest niezależny (można wydać wyrok częściowy lub rozłączyć sprawy do oddzielnego rozpoznania), wreszcie różne mogą być rozstrzygnięcia w stosunku do każdego ze współuczestników (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 1997 r., I CKN 154/97, LEX nr 153214 oraz z dnia 26 maja 1998 r., III CZ 69/98, Wokanda 1998 nr 9, poz. 7). Uznanie, że opisany rodzaj współuczestnictwa zachodzi pomiędzy występującymi w sprawie „o podstawę wymiaru składek” na ubezpieczenia społeczne stronami, prowadziło do konstatacji, że wartość przedmiotu zaskarżenia należy liczyć odrębnie względem każdego ubezpieczonego pracownika (por. postanowienia z dnia: 7 kwietnia 2010 r., I UZ 8/10; 18 maja 2010 r., I UZ 29/10; 7 listopada 2013 r., II UZ 59/13, LEX nr 1391553).

Przeciwnie stanowisko zawarto w postanowieniu z dnia 17 kwietnia 2009 r., II UZ 12/09 (OSNP 2010 nr 23-24, poz. 301), w którym Sąd Najwyższy uznał, że objęcie jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi składek (pracodawcy) podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne zatrudnionych pracowników oznacza, że w skardze kasacyjnej organu rentowego roszczenia z nich wynikające podlegają zsumowaniu przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 21 k.p.c. w związku z art. 398⁴ § 2 k.p.c.). W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy zakwestionował pogląd, że wartość przedmiotu zaskarżenia powinna być obliczona jednostkowo (odrębnie) w stosunku do poszczególnych zainteresowanych pracowników. Sąd Najwyższy wskazał, iż wielość wydanych decyzji oznacza, że przy obliczeniu wartości przedmiotu zaskarżenia zastosowanie będzie miał art. 21 k.p.c. (w związku z art. 398⁴ § 2 k.p.c.), który stanowi, że jeżeli powód dochodzi pozwem kilku roszczeń, zlicza się ich wartość. Objęcie jednym wyrokiem wielu decyzji oznacza, że w skardze kasacyjnej organu rentowego roszczenia podlegają zsumowaniu przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia. Wyrażony wcześniej pogląd, że w takiej sytuacji procesowej występuje współuczestnictwo formalne, Sąd Najwyższy uznał za błędny.

Podał, iż w znaczeniu materialnoprawnym współuczestnictwo procesowe może zachodzić w przypadku wielości wierzycieli i wielości dłużników. Tymczasem zainteresowany, a więc ten, którego prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy (art. 477¹¹ § 2 k.p.c.), chociaż jest stroną postępowania, nie ma takiego przymiotu współuczestnika. Sytuacja zainteresowanego pracownika w takim procesie jest podobna do sytuacji interwenienta ubocznego (art. 76 k.p.c.), który jeżeli ma interes prawny w tym, aby sprawa została rozstrzygnięta na korzyść jednej ze stron, może w każdym stanie sprawy aż do zamknięcia rozprawy w drugiej instancji przystąpić do tej strony. Sąd Najwyższy przyjął więc, że jeśli istotą sporu jest wysokość należnych składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, to wartość przedmiotu sporu, a co za tym idzie wartość przedmiotu zaskarżenia, stanowi różnica pomiędzy wysokością składek zapłaconych przez odwołującego się płatnika składek za sporne okresy a wysokością składek wyliczoną przez organ rentowy w zaskarżonych decyzjach objętych wyrokiem sądu. Za sumowaniem wartości przedmiotów sporu i zaskarżenia Sąd Najwyższy opowiedział się także w postanowieniu z dnia 11 maja 2012 r., I UZ 17/12 (OSNP 2013 nr 11-12, poz. 141).

W związku z zaistniałymi kontrowersjami, znajdującymi odzwierciedlenie w niejednolitym orzecznictwie, którego przykłady podano powyżej, Sąd Najwyższy w dniu 12 czerwca 2014 r. podjął w sprawie o sygn. akt II UZP 1/14 w składzie siedmiu sędziów uchwałę, w której podjął się odpowiedzi na pytanie, czy objęcie jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi składek (pracodawcy) i wskazanym w tych decyzjach pracownikom podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne oznacza, że w skardze kasacyjnej płatnika roszczenia z nich wynikające podlegają zsumowaniu przy ustalaniu wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 21 k.p.c. w związku z art. 398⁴ § k.p.c.), czy też wartość przedmiotu zaskarżenia należy liczyć odrębnie względem każdego ubezpieczonego pracownika. I tak, Sąd Najwyższy zważył, iż w razie objęcia jednym wyrokiem wielu decyzji ustalających płatnikowi składek (pracodawcy) i wskazanym w tych decyzjach pracownikom podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne wartość przedmiotu zaskarżenia skargą kasacyjną oznacza się odrębnie względem każdego ubezpieczonego pracownika

(art. 19 § 2 w związku z art. 398⁴ § 3 k.p.c.). Sąd Najwyższy uzasadniając zajęte w uchwale stanowisko wskazał, iż za jego przyjęciem przemawiają argumenty formalnoprawne. Po pierwsze, w postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot i zakres rozpoznania sądowego wyznacza treść decyzji organu rentowego, a rozstrzygnięcie sądu odnosi się do zaskarżonej decyzji - art. 477 § 2, art. 477¹⁴ § 2 i art. 477^{14a} k.p.c. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNP 2000 nr 15, poz. 601). Po drugie, zarządzenie sądu „o połączeniu spraw” na podstawie art. 219 k.p.c. ma charakter techniczny (sprawy otrzymają jedną sygnaturę wcześniejszych akt), co nie prowadzi do skumulowania roszczeń w rozumieniu art. 191 k.p.c., czy do współuczestnictwa, jak również nie wpływa na właściwość sądu (por. np.: postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1973 r., I PZ 71/73, LEX nr 7351 i z dnia 22 czerwca 2012 r., V CSK 291/11, niepublikowane). W takim przypadku występuje jedna sprawa wyłącznie w znaczeniu formalnym (technicznym). Po trzecie, wartość przedmiotu zaskarżenia w postępowaniu apelacyjnym i odpowiednio kasacyjnym (art. 368 § 2 k.p.c.) nie może być wyższa niż wartość przedmiotu sporu. Sąd Najwyższy odniósł się także szeroko do charakteru obowiązku będącego przedmiotem rozpoznania w rozważanej kategorii spraw. Sąd Najwyższy podniósł, że kontrowersje dotyczące niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązku opłacenia składek przez ich płatnika wymagają wydania decyzji indywidualnych nie tylko wobec płatnika składek, ale przede wszystkim wobec ubezpieczonych pracowników, którzy mają oczywisty interes prawny w należyтым wykonywaniu obowiązku składkowego przez płatnika składek. Na skutek dalej poczynionych rozważań Sąd wskazał w uzasadnieniu podjętej uchwały, iż o wartości przedmiotu sporu i dalszego zaskarżenia nie decyduje suma składek wymierzonych łącznie za kilku lub więcej ubezpieczonych, ale kwoty składek wymierzonych do poboru za każdego ubezpieczonego pracownika.

Wracając zatem do sprawy niniejszej przypomnieć trzeba, iż Sąd II instancji przyjął, że zainteresowani byli współuczestnikami formalnymi. Wziął bowiem pod uwagę, że spór toczył się w indywidualnych sprawach jedenastu ubezpieczonych, w stosunku do których organ wydał indywidualne decyzje, które następnie zostały

jednostkowo zaskarżone przez płatnika. Wszystkie jedenaście spraw zostało połączonych celem wspólnego rozpatrzenia i rozstrzygnięcia. Sąd stwierdził więc, że zgłoszone roszczenia nie powinny podlegać sumowaniu. Tymczasem pełnomocnik płatnika, mimo wezwania sądu, nie sprecyzował wartości przedmiotu zaskarżenia w odniesieniu do każdego ubezpieczonego. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny uznał, że pełnomocnik nie uzupełnił braku formalnego skargi kasacyjnej. Uniemożliwiło to nadanie skardze dalszego biegu, dlatego Sąd ją odrzucił.

Rozstrzygnięcie Sądu II instancji w świetle powołanej wyżej uchwały należało uznać za prawidłowe. Sąd słusznie przyjął, że wartości przedmiotu zaskarżenia winny zostać podane odrębnie co do każdego z ubezpieczonych, czego jednakże skarżący nie uczynił. Sąd wezwał go do uzupełnienia braku formalnego wniesionej skargi, lecz bezskutecznie, dlatego skargę kasacyjną należało odrzucić na podstawie art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 398² § 1 k.p.c.

Podniesione w zażaleniu zarzuty okazały się więc pozbawione podstaw, w związku z czym Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

r.g.